

каждый из которых выполняет определенную функцию. К основным функциям профессиональных ценностных ориентаций будущих юристов отнесены: нормативная, регулятивная, коммуникативная и профессионально-деятельностная. Определены критерии сформированности профессиональных ценностных ориентаций будущих юристов в процессе профессиональной подготовки: когнитивный; личностный; деятельностный. Выделены уровни сформированности профессиональных ценностных ориентаций будущих юристов: высокий, средний и низкий. Экспериментально подтверждена эффективность определенных нами организационно-педагогических условий и педагогической технологии формирования профессиональных ценностных ориентаций будущих юристов.

Ключевые слова: ценности, ценностные ориентации, профессиональная подготовка, будущие юристы, экспериментальное исследование.

RESULTS OF EXPERIMENTAL RESEARCH OF FORMATION OF PROFESSIONAL VALUE ORIENTATIONS OF FUTURE LAWYERS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

E.A. Murzina

Abstract. The results of experimental research were analyzed in the article. It was determined that the formation of the system of professional value orientations which reveals a value position of the personality with respect to professional activity is a perspective direction to improve the quality of training of future lawyers. In our study we defined professional value orientations of future lawyers as a system of values, value orientations, meanings and attitudes on legal and socially meaningful activities that form a unique axiosphere of the personality which reflects personal, professional and social orientation of the lawyer. Considering the specificity of professional legal activity we have developed professional value orientations of future lawyers. During the research of structural composition of professional value orientations of future lawyers it was highlighted axiological, psychological, motivational, cognitive and prognostic components, each of which performs a specific function. The main functions of professional value orientations of future lawyers were assigned: normative, regulatory, communicative, professional and activity function. The criteria of the formation of professional value orientations of future lawyers in the process of professional training were determined: cognitive; personal and active. Levels of professional value orientations of future lawyers were highlighted: high, medium and low. The effectiveness of organizational and pedagogical conditions and pedagogical technology of the formation of professional value orientations of future lawyers were experimentally confirmed.

Keywords: values, value orientation, professional training, future lawyers, experimental study.

УДК 371.13.013.42

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ / ПЕДАГОГІВ ДО ПРЕВЕНТИВНОЇ РОБОТИ: ЗМІСТОВИЙ АСПЕКТ

О. В. НАКОНЕЧНА, кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри соціальної педагогіки та інформаційних технологій в освіті

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: o.nakonechnaya@nubip.edu.ua

Анотація: У статті узагальнено основні об'єкти соціальної профілактики та схарактеризовано їх специфіку. Проведено ранжування і визначено необхідні для проведення профілактичної роботи особистісні якості. З урахуванням специфіки об'єктів соціальної профілактики та результатів опитування фахівців-практиків розкрито зміст підготовки майбутніх фахівців до превентивної роботи, який відображають теоретичний, технологічний та особистісний модулі.

Ключові слова: соціальні педагоги, соціальні працівники, професійна підготовка, превентивна робота, соціальна профілактика.

© О.В.Наконечна, 2017

Актуальність (Introduction). Формування здорової нації визначено пріоритетним завданням в Україні, зокрема, Державною цільовою соціальною програмою «Молодь України» на 2016-2020 роки (лютий 2016 р.), Національною стратегією з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (лютий 2016 р.). Разом із тим, зазначені документи констатують незадовільний стан здоров'я, рухової активності та підкреслюють необхідність формування правосвідомості, здорового способу життя, фізичного розвитку, проведення профілактики правопорушень.

Негативний вплив на стан здоров'я справляють також поведінкові хвороби. Поширеність алкоголізму, наркоманії, правопорушень серед дітей і молоді становлять загрозу для інституту сім'ї та демографічної ситуації. В зв'язку з цим, виникає потреба проведення системної і фахової цілеспрямованої превентивної роботи. Основними її суб'єктами є соціальний педагог та соціальний працівник. І потреба в таких висококваліфікованих кадрах зростає щодня. Враховуючи, що їх професійну підготовку до превентивної роботи забезпечує вища школа, завжди залишається актуальним питання удосконалення її змісту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Незважаючи на велику кількість наукових досліджень, присвячених різним особливостям підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників до профілактики адиктивної поведінки (О. Клочко, Л. Малинович, І. Сидорук, Н. Синюк, О. Тютюнник), негативних явищ (Л. Романенкова), девіантної поведінки підлітків (М. Кравчук, Ю. Поліщук), агресії та агресивної поведінки підлітків (І. Гайдамашко, В. Полехіна), профілактичної роботи з неповнолітніми правопорушниками (І. Зубрицький), питання розробки змісту їхньої підготовки до превентивної роботи в цілому вивчене недостатньо. Власне це і зумовило науковий пошук.

Мета (Purpose). розкрити зміст професійної підготовки соціальних працівників / педагогів до превентивної роботи.

Методи (Methods). Для досягнення поставленої мети використано такі методи: аналіз, узагальнення, порівняння, класифікація, опитування, вимірювання.

Результати (Results). Зміст підготовки майбутніх соціальних працівників / педагогів до превентивної роботи залежить від функціональних обов'язків та специфіки професійної діяльності (у нашому випадку профілактичної), яка визначається об'єктами соціальної профілактики.

Із метою визначення категорій, з якими проводять превентивну роботу соціальні педагоги / працівники, опитано фахівців центрів соціальних служб для дітей, сім'ї і молоді (ЦСССДМ) міста Києва. Результати анкетування представлені у формі переліку: постраждали внаслідок військових конфліктів, сім'ї «групи ризику», «діти вулиці», соціально дезадаптовані діти та молодь, особи з хімічною адикцією та члени їхніх сімей, неповнолітні вагітні, ВІЛ-інфіковані. Проведене нами опитування також підтвердило думку про те, що профілактика є провідним напрямом соціально-педагогічної діяльності. Адже за даними анкетування, у загальній структурі робочого часу профілактична робота становить від 30 до 70 %, в залежності від специфіки відділу та займаної посади спеціаліста. Тому зміст підготовки майбутніх фахівців має враховувати особливості проведення превентивної роботи з названими вище категоріями. Варто зазначити, що один об'єкт профілактики у разі неефективної попереджувальної роботи сприяє виникненню іншого. Це стосується, в першу чергу, сімей «групи ризику». Неефективна превенція призводить до того, що дисфункційні сім'ї стають сприятливим середовищем для соціальної дезадаптації дітей і молоді, що, в свою чергу, змушує їх займатися дромоманією, останнє ж не рідко поєднується з адиктивною поведінкою. Тому знання особливостей об'єктів профілактичного впливу є важливим для визначення і розробки змісту професійної підготовки соціальних працівників / педагогів до превентивної роботи.

Окремим об'єктом соціально-педагогічної діяльності є особи, які постраждали внаслідок військового конфлікту. До цієї категорії відносять безпосередньо військових, які перебувають або повернулися із зони АТО, внутрішньо переміщених осіб, їхніх родичів, сім'ї загиблих.

У цілому, за статистичними даними, у 50% людей, які переселилися з районів бойових дій, розвиваються посттравматичні розлади або окремі симптоми порушення адаптації [3, с. 57]. Незважаючи на те, що більшість планує з часом повернутися на попередні місця проживання, за даними соціологів, частина переселенців орієнтується на постійне проживання в

інших регіонах України [4, с. 10]. Тож це вимагає їхньої повної адаптації і соціальної інтеграції, що передбачає не тільки вирішення соціально-побутових і економічних проблем, а й надання різних видів соціальної допомоги, соціальної підтримки, соціальної реабілітації, що забезпечується суб'єктами соціально-педагогічної діяльності, до яких відносяться соціальні працівники і соціальні педагоги. До їхніх обов'язків входить проведення роз'яснювальної профілактичної роботи серед батьків, ведення внутрішкільного обліку внутрішньо переміщених дітей, соціальне інспектування, соціально-педагогічний супровід сімей. Оскільки у постраждалих внаслідок військових конфліктів спостерігається напруженість, роздратування, апатія, агресія, депресивні стани, страх, підвищений рівень тривожності, суїцидальні нахили, їм необхідні постстресова підтримка, допомога у подоланні кризових станів, тривожності, замкнутості, зростаючої недовіри до соціуму.

Соціальні працівники / педагоги самостійно або ж спільно з іншими фахівцями повинні надавати методичну допомогу вчителям шкіл, вихователям дошкільних навчальних закладів щодо роботи з дітьми переселенців, учасників АТО, а також колективом, в якому перебувають такі діти, щоб сприяти позитивному перебігу їхньої соціалізації та інтеграції.

Ще одним об'єктом соціальної профілактики є сім'ї «групи ризику», до яких відносять сім'ї трудових мігрантів, неповні сім'ї, конфліктні сім'ї, сім'ї з низьким морально-етичним рівнем, девіантною поведінкою, неблагополучні сім'ї.

Порівняно новою, але такою, яка набуває дедалі більшого поглиблення в контексті соціальної профілактики девіантної поведінки, дитячої бездоглядності, є проблема так званих дистантних сімей трудових мігрантів. Багато дітей із таких сімей через бездоглядність і занедбаність передано в школи-інтернати та дитячі будинки, а деякі з них стали «дітьми вулиці». Тому психологічною службою системи освіти (у складі якої і соціальний педагог) має проводитися в тому числі соціально-педагогічна профілактика [2, с. 52-53].

У роботі з неповною сім'єю соціальний педагог повинен здійснювати реабілітаційну роботу з матерями і дітьми після розлучення, допомагати розв'язувати життєві та виховні проблеми, урегульовувати питання, що стосуються інтересів дитини. У роботі із сім'ями, у яких мають місце стійкі конфлікти між батьками, соціальному педагогу слід більше уваги звертати на необхідність створення сприятливого сімейного мікроклімату, щоб захистити дитину від негативного впливу сім'ї і надати їй емоційну підтримку. Батьків, які мають низький морально-культурний рівень, слід намагатися активно залучати до організації та проведення екскурсій, походів, участі у різних шкільних святах, спортивних змаганнях [5, с. 227-228].

Невиконання сім'єю своїх функцій, зокрема, виховної стає сприятливим підґрунтям для виникнення дитячої бездоглядності і безпритульності та «дітей вулиці».

«Діти вулиці» належать до «групи ризику», які в майбутньому за відсутності відповідного профілактичного впливу суб'єктів соціально-педагогічної діяльності набувають поведінкових девіацій. В першу чергу, це – хімічна і нехімічна адикція, ризик ВІЛ-інфікування та підліткова вагітність. Окрім того, характерними ознаками для «дітей вулиці» є соціальна дезадаптація, агресивна поведінка.

Підтверджує зазначене з'ясування особливостей проведення вільного часу безпритульних, серед яких зустрічається багато девіантних форм поведінки: азартні ігри, вживання алкогольних виробів, тютюнопаління, токсикоманія [1, с. 54].

Надзвичайно актуальною та гострою залишається і проблема наркоманії. Кількість споживачів наркотичних засобів та психотропних речовин збільшується, вік наркозалежних осіб має тенденцію до омолодження. За останні 10 років частка хворих на наркоманію серед неповнолітніх збільшилася у 6-8 разів. Про це йдеться в листі МОН від 17.02.2014 № 1/9-118 «Щодо профілактичної роботи з запобігання протидії поширенню наркоманії серед дітей та учнівської молоді».

Як зазначено у Рекомендаціях парламентських слухань про становище молоді в Україні «Молодь за здоровий спосіб життя», схвалених постановою ВРУ від 3 лютого 2011 року N 2992-VI, поширюється практика дошлюбних та позашлюбних статевих стосунків, що створює додаткові ризики поширення соціально небезпечних інфекційних хвороб. Відповідно до Звіту Міністерства охорони здоров'я України про результати моніторингу та оцінки ефективності загальнодержавної цільової програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014-2018 роки за 2015 рік, незважаючи на деяке зниження рівня ВІЛ-інфікованих у цілому по країні, загальнодер-

жавні показники і досі залишаються найвищими у Європі.

Отже, за результатами опитування фахівців-практиків (про яке йшлося вище), з урахуванням специфіки об'єктів соціальної профілактики, соціальним педагогам та соціальним працівникам для проведення превентивної роботи необхідні ряд знань, вмінь та особистісних якостей, які для зручності об'єднано у модулі. Теоретичний передбачає сукупність знань з основ міжособистісного спілкування; прийомів встановлення контакту з дітьми і сім'ями «групи ризику», людьми з інвалідністю, особами, які зазнали психотравм; моделей первинної, вторинної і третинної профілактики залежностей та ВІЛ; основ здорового способу життя; контактів державних і недержавних організацій з питань профілактики, реабілітації, ресоціалізації; вікових, психологічних особливостей об'єктів профілактики; психології девіантної поведінки, соціальних груп; основ сімейного виховання; моделей інвалідності; методів і форм профілактики; особливостей соціалізації, соціальної адаптації; передового досвіду щодо профілактики. Технологічний модуль об'єднує такі вміння: налагоджувати інтерактивну взаємодію; розробляти корекційно-профілактичні програми; залучати ресурси соціально-педагогічної діяльності; створювати соціальну рекламу на профілактичну тематику; діагностувати соціальну дезадаптованість; проводити експрес-діагностику поведінкових девіацій; розробляти коректне змістовне наповнення профілактичних заходів; урахувати індивідуальні особливості об'єктів профілактики; координувати роботу суб'єктів профілактики та здійснювати їхній методичний супровід; прогнозувати, планувати, аналізувати, оцінювати профілактичні програми та моделі соціальної профілактики. Особистісний модуль представлений рефлексією; самомотивацією; самоконтролем та особистісними якостями.

Ураховуючи, що всі з опитаних фахівців-практиків зазначали про необхідність для ефективної профілактичної роботи наявності особистісних якостей, їм пропонувалося ранжувати за 10-бальною шкалою зазначені в анкеті якості. За результатами ранжування та після проведення нормування вагомості найвагомішими (0,169-0,113) виявилися наполегливість, емпатія та витримка. Комунікабельність, стресостійкість та стриманість, за оцінкою респондентів, отримали нормований показник вагомості із значенням 0,092, а відповідальність і толерантність – 0,088. Передостаннє місце в ранжованому ряді займає об'єктивність із значенням 0,081, а останнє – оптимізм, нормований показник якого дорівнює 0,067.

Висновки і перспективи (Discussion). Основними об'єктами соціальної профілактики є постраждалі внаслідок військових конфліктів, сім'ї «групи ризику», «діти вулиці», соціально дезадаптовані діти та молодь, особи з адиктивною поведінкою та ін. З урахуванням специфіки об'єктів соціальної профілактики та результатів опитування фахівців-практиків розкрито зміст підготовки майбутніх фахівців до превентивної роботи, який відображають теоретичний, технологічний та особистісний модулі. Перспективними науковими розвідками є проведення констатувального експерименту і визначення рівнів готовності майбутніх соціальних працівників / педагогів до соціальної профілактики.

Список використаних джерел

1. Бабенко І. Г. Соціально-психологічна реабілітація бездоглядних дітей : метод. посіб. / І. Г. Бабенко, В. М. Мишківська, Н. П. Павлик; Міжнародна організація з міграції в Україні та ін. – Житомир : Вид. ЖДУ ім. І. Франка, 2006. – 200 с.
2. Гордієнко Н. В. До проблеми організації соціально-педагогічної роботи з дистантними сім'ями трудових мігрантів / Н. В. Гордієнко, А. Ю. Ізотова // Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи з різними категоріями населення : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Черкаси, 2008. – С. 51-53.
3. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу України : посіб. для практиків соціальної сфери / Мельник Л. А. та ін. ; за ред. Волинець Л. С. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2015. – 72 с.
4. Смаль В. Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах / В. Смаль, О. Позняк. – К. : [б.в.], 2016. – 93 с.
5. Шемуда М. Г. Особливості підготовки соціальних педагогів до роботи з дисфункційними родинами / М. Г. Шемуда // Актуальні проблеми підготовки фахівців у галузі соціально-педагогічної діяльності : матеріали Міжнародної науково-практичної конф. 5-7 лист. 2009 р. / За ред. А. І. Конончук. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2009. – С. 226-228.

References

1. Babenko, I. H., Myshkivska, V. M., Pavlyk, N. P. (2006). Sotsialno-psykholohichna reabilitatsiia bezdohliadnykh ditei [Social and psychological rehabilitation of street children]. Zhytomyr, Ukraine: ZhDU im. I. Franka, 200.
2. Hordiienko, N., Izotova, A. (2008) Do problemy orhanizatsii sotsialno-pedahohichnoi roboty z dystantnyimi sim'iamy trudovykh mihrantiv [The problem of social organization and educational work with distant families of migrant workers]. Proceeding of International scientific-practical conference. Actual problems of training in the field of social and educational activities. 51-53.
3. Melnyk, L. A. ta in. ; za red. Volynets L. S. (2015) Psykhosotsialna dopomoha vnutrishno peremishchenym ditiam, yikhnim batkam ta sim'iam z ditmy zi Skhodu Ukrainy [Psychosocial help internally displaced children, their parents and families with children from East Ukraine]. Kyiv, Ukraine, 72.
4. Smal, V. Pozniak, O. (2016) Vnutrishno peremishcheni osoby: sotsialna ta ekonomichna intehratsiia v pryimaiuchykh hromadakh [Internally displaced persons: the social and economic integration in host communities]. Kyiv, Ukraine, 93.
5. Shemuda, M. (2009) Osoblyvosti pidhotovky sotsialnykh pedahohiv do roboty z dysfunktsiynymy rodynamy [Features training social workers to work with dysfunctional families]. Proceeding of International scientific-practical conference. Actual problems of training the social and educational activities. 226-228.

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ / ПЕДАГОГОВ К ПРЕВЕНТИВНОЙ РАБОТЕ: СОДЕРЖАТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ

О. В. Наконечна

Аннотация. В статье обобщены основные объекты социальной профилактики, а также описана их специфика. Проведено ранжирование и определены необходимые для проведения профилактической работы личностные качества. С учетом специфики объектов социальной профилактики и результатов опроса специалистов-практиков раскрыто содержание подготовки будущих специалистов к превентивной работе, которое отражают теоретический, технологический и личностный модули.

Ключевые слова: социальные педагоги, социальные работники, профессиональная подготовка, превентивная работа, социальная профилактика.

PROFESSIONAL TRAINING OF SOCIAL WORKERS/TEACHERS TO PREVENTIVE WORK: CONTENTS

O. Nakonechna

Abstract. The paper summarises basic objects of social preventive work, presents their peculiar features and necessary ranking. The study detects personal traits necessary for doing preventive work. The peculiar features of objects of social preventive work and interviewing practitioners have helped to identify the content of training future specialists to preventive work which includes theoretical, technological and personal aspects.

Keywords: social teachers, social workers, profesional training, preventive work, social preventive measures.